

VÄGLEDNING

Återanvändning i Region Stockholm

Innehållsförteckning

1. Stora fördelar med återanvändning	3
Syfte och tillämpning	3
Avgränsning	3
Avfallstrappan	4
2. Skänka internt och externt	5
Skänka internt	5
Skänka externt	5
Avfall	6
3. Ta emot internt och externt	7
Ta emot internt	7
Ta emot externt	7
4. Köpa internt och externt	8
Interna köp	8
Externa köp	8
5. Sälja internt och externt	9
Intern försäljning	9
Extern försäljning	9
6. Hur vet vi om saker har ett värde?	11
Gör själva en bedömning av värdet	11
Gör en extern värdering	11
7. Bra att tänka på vid återanvändning	12
Kemikalier	12
Garantier bygg- och anläggningsmaterial	13
8. Hur kan livslängden förlängas?	14
Möbler	14
IT-utrustning	14

RS 2024-0297

Fastställd 2024-05-07

Fastställd av Carolina Pettersson

Upprättad av regionledningskontorets avdelning för strategisk juridik och miljöenhet i samarbete med ekonomi och finans, samt jurister och upphandlare på Locum AB och trafikförvaltningen.

Foto: Microsoft bildbank (sid. 1, 3, 9, 11, 12, 14 övre bild),

Freepik (sid. 7), Emma Lindelöw (sid. 14 undre bild).

Formgivning: Luxlucid

1 Stora fördelar med återanvändning

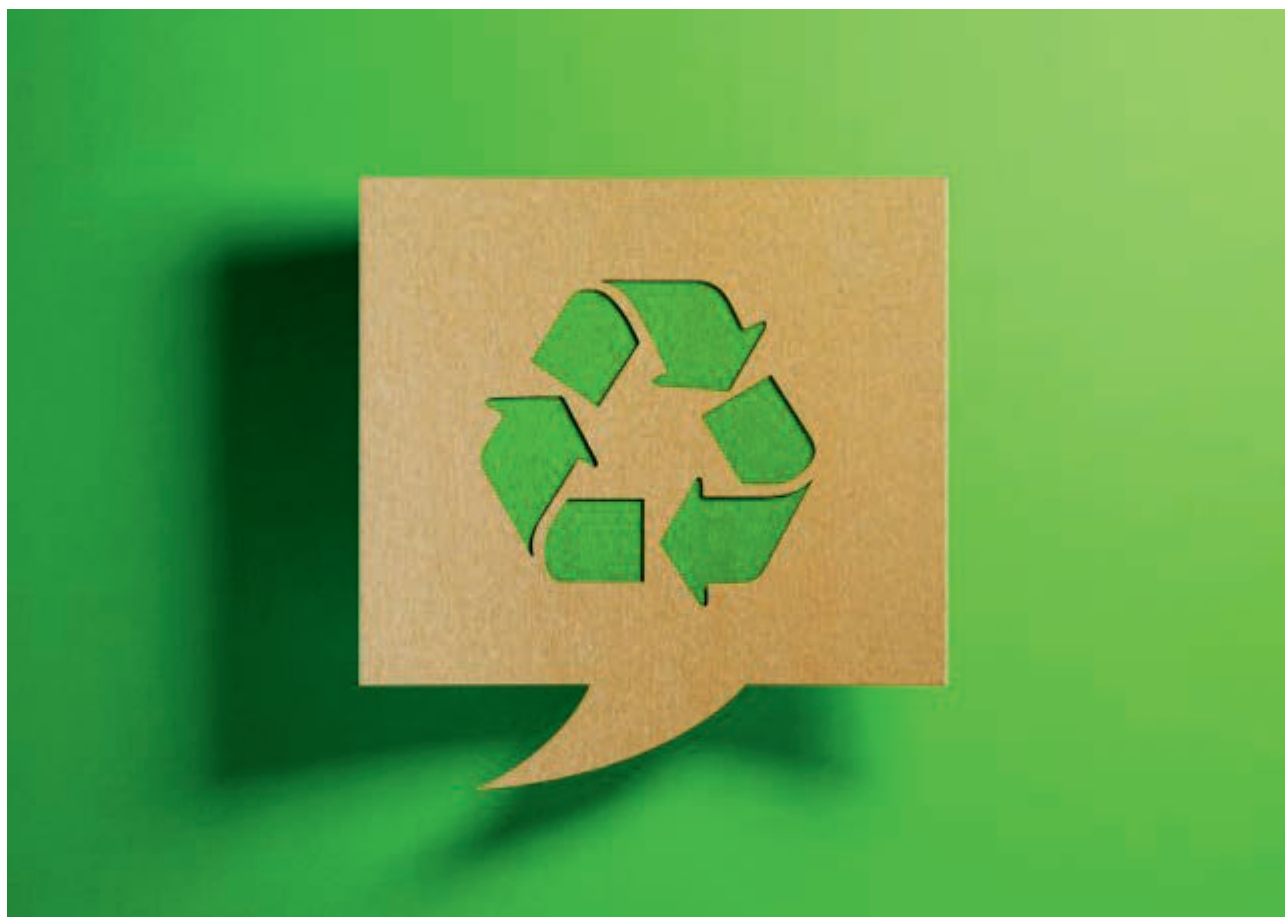
Att återanvända i stället för att slänga minskar avfallsmängderna och behovet av att köpa nytt. Det ger en vinst för miljön, klimatet och för ekonomin och bidrar till att nå Region Stockholms mål, samtidigt som organisationen stärker sin robusthet

Syfte och tillämpning

Vägledningen syftar till att hjälpa Region Stockholms verksamheter att öka sin återanvändning och klargöra vad som gäller ur ett juridiskt- och ekonomiskt perspektiv då vi skänker, tar emot, köper, säljer eller gör om begagnade saker. Vägledningen har tagits fram av regionledningskontorets avdelning för strategisk juridik och miljöenhet i samarbete med ekonomi och finans, samt jurister och upphandlare på Locum AB och trafikförvaltningen.

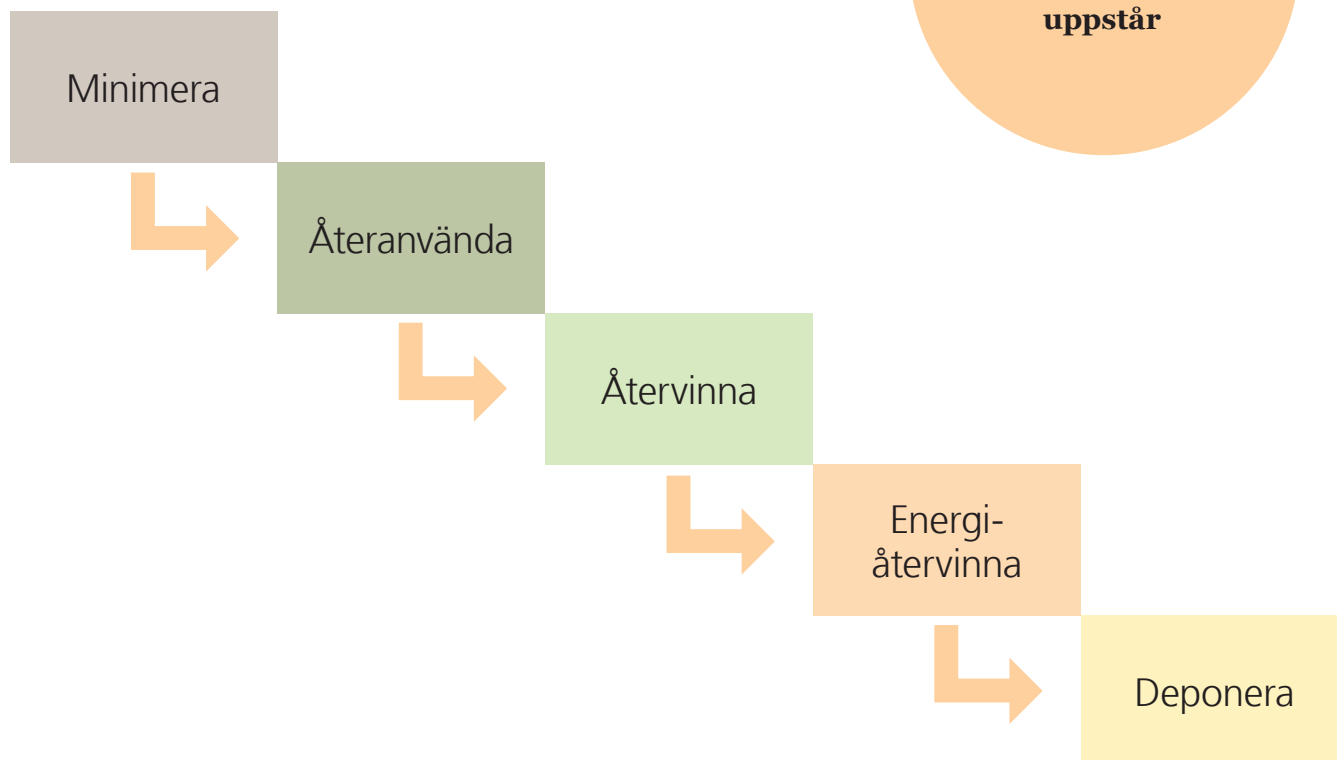
Avgränsning

Vägledningen avser produkter och material som till exempel möbler, enklare IT-utrustning (som till exempel datorer, bildskärmar, mobila datakameror med flera), bygg- och anläggningsmaterial/vara samt fordon. I vägledningen benämns de som saker. Sakerna ägs av Region Stockholm, det vill säga är inte leasad eller hyrd egendom. I vägledningen ingår ekonomiska grundprinciper och effekter som uppstår avseende redovisning, moms och skattekonsekvenser. Medicinteknisk utrustning och andra medicintekniska produkter omfattas inte av vägledningen.

Avfallstrappan

Avfallstrappan är en del av Sveriges och EU:s lagstiftning. Den säger att avfall i första hand ska förebyggas, och i andra hand ska saker återanvändas. Ju högre upp i avfallstrappan vi kommer desto mindre påverkas miljön.

2 Skänka internt och externt

När nämnder och bolag inom Region Stockholm vill skänka saker finns olika regler att ta hänsyn till. Det handlar bland annat om vem som är mottagare och sakernas värde.

Skänka internt

Som utgångspunkt gäller att nämnder inom Region Stockholm får skänka tidigare inköpta saker internt till annan nämnd eller bolag inom Region Stockholms organisation. Detta gäller oavsett om egendomen har något kvarstående marknadsvärde eller inte. Varje organisation bör dessutom säkerställa att saker som skänks i övrigt inte är skadliga för människors liv och hälsa.

Det är viktigt att gåvor sker till den mottagande verksamheten och inte till en enskild befattningshavare såsom förvaltningschef, VD eller annan anställd.

Skänka till anställda

Gåvor utan värde, exempelvis blommor som i annat fall skulle slängas, kan skänkas till anställda under förutsättning att gåvan inte är exklusiv för några utvalda eller är en otillbörlig förmån¹.

Varje nämnd och bolag bör själv avgöra om det är lämpligt att skänka bort uttrangerade begagnade saker till de anställda. Förutsättning för detta är att:

- det objektivt har fastställts att sådan begagnad egendom är utan värde för Region Stockholms nämnder och bolag samt
- att denna erbjuds till samtliga anställda på nämnden eller bolaget på ett likabehandlande sätt.

Om den begagnade saken har ett visst marknadsvärde och mottagaren är anställd inom Region Stockholm, måste gällande Riktlinjer för anti-korruption och representation beaktas.

Skänka externt

Region Stockholms nämnder och bolag får i princip skänka saker utan kommersiellt värde för verksamheten externt, exempelvis till välgörenhetsorganisationer. En tumregel är att skänka till organisationer med 90-konto, som står under kontroll av Svensk Insamlingskontroll. Gåvor i form av begagnade saker får inte ges på ett sätt som kan strida mot den kommunalrättsliga principen om förbud mot stöd till enskild (enligt 2 kap. 8 Kommunallagen), t.ex. till privata aktörer som driver näringsverksamhet. Att skänka bort saker som av verksamheten bedöms sakna kommersiellt värde, får göras på ett sätt som innebär att konkurrensen inte snedvrids på marknaden, exempelvis om det redan finns en etablerad secondhandmarknad för samma typer av varor. Det gäller dock gåvor av större värde som sker på ett regelmässigt och systematiskt sätt som kan liknas vid näringsverksamhet.

Internationellt bistånd

Om den begagnade saken är avsedd att skänkas som internationellt bistånd (direkt eller via en förmedlande välgörenhetsorganisation) måste lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter följas. Enligt denna lag får bl.a. regioner lämna internationellt bistånd till utlandet, i form av t.ex. begagnad utrustning de inte längre behöver. Detta gäller oavsett om sakerna har ett kvarstående kommersiellt värde eller inte. Följ Region Stockholms gällande reglementen och beslutsordning för Regionstyrelsen och övriga nämnder och bolag. Promemorian Ukraina samordning, RS 2023-0453, kan ge nämnder och bolag stöd gällande gåvor av använd utrustning eller material till Ukraina.

¹ En förmån kan anses vara otillbörlig när syftet med förmånen är att påverka hur mottagaren utför sitt jobb eller uppdrag.

Avfall

Det är viktigt att det som skänks inte är klassat som avfall. Saker som klassats som avfall får inte skänkas. Om det är avfall omfattas det av EU:s regler om transport av avfall (förordning 1013/2006/EG). Avfall är något som innehavaren gör sig av med och som inte ska återanvändas som produkt (definitionen av avfall finns i EU:s ramdirektiv om avfall 2006/12/EG). Om till

exempel begagnad elektronik skänks till internationellt bistånd är det viktigt att säkerställa att denna inte kommer på avvägar och blir illegal avfallsexport. Elektronikavfall som exporteras illegalt orsakar ofta miljöproblem samt hälsoeffekter för de som arbetar med undermåliga återvinningsmetoder.

Ekonomiska regler

Gåvor internt (mellan nämnder och bolag inom Region Stockholm):

För att saker ska kunna skänkas till annan nämnd eller bolag, får dessa inte ha något bokfört värde i den givande nämndens/bolagets balansräkning. Med andra ord krävs det att sakens nyttjandeperiod har gått ut och att objektets inköpsvärde är helt avskrivet i redovisningen. De bokförda värdena på saken framgår av respektive nämnds/bolags anläggningsregister. Kontakta din redovisningsavdelning.

Skatteeffekter kan uppstå om saker skänks och om det skattemässiga värdet avviker från bokfört värde. Oftast är det skattemässiga värdet samma som det bokförda värdet, men det kan förekomma avvikelser. Därför behöver man inom det överlåtande bolaget kontrollera, om det finns skattemässiga värden kvar i saken som avviker mot det bokförda värdet.

Gåvor till anställda eller externt

Om saker skänks till anställd, ska en marknadsvärdering av objektet göras. Värdet kommer då tas upp till beskattning som lön till den anställda.

3 Ta emot internt och externt

Region Stockholms nämnder och bolag får som huvudregel ta emot begagnade saker som skänks från både interna och externa parter. Dock är det viktigt att beakta interna styrdokument.

Ta emot internt

Region Stockholms nämnder och bolag får som huvudregel ta emot begagnade saker som skänks internt från andra nämnder och bolag. I sådana fall bör Region Stockholms interna styrdokument alltid beaktas (bland annat Uppförandekoden för Region Stockholm, Riktlinjerna för intern kontroll, Riktlinjer för antikorruption och representation med flera). Begagnade saker ska i första hand användas inom den egna verksamheten. I andra hand kan saker utan värde erbjudas till det skänkande bolagets eller nämndens samtliga egna anställda.

Ta emot externt

Region Stockholms nämnder och bolag får även ta emot begagnade saker utan eller med värde från externa parter. Vid externa gåvor till Region Stockholms verksamheter avseende begagnade saker med marknadsvärde bör Region Stockholms

Riktlinjer för antikorruption och även vid var tid gällande interna regler om sponsring beaktas. Så länge gåvan tas emot av själva verksamheten och inte av en enskild anställd, bör det inte betraktas som muta.

Region Stockholms verksamheter bör undvika att ta emot begagnade saker från kommersiella aktörer i nära anslutning till förestående offentlig upphandling, där gåvogivaren kan vara en potentiell anbudsgivare. Detta för att säkerställa att förtroendet för den upphandlande enhetens objektivitet, opartiskhet och saklighet vid upphandlingens genomförande inte rubbas. Det samma gäller om det redan finns en pågående avtalsrelation med avtalsuppföljning eller större avtalsförhandling, där parterna kan anses ha motstridiga intressen. I dessa fall bör samråd alltid ske med regielefterlevnadschef och/eller inköpsansvarig för respektive verksamhet.

4 Köpa internt och externt

Olika regler gäller för att köpa begagnade saker internt, och beror bland annat på om det är en nämnd eller ett regionägt bolag som gör köpet. Det är även möjligt att köpa begagnat från externa parter, såvida det inte finns ett upphandlat avtal för detta.

Interna köp

Nämnder som ingår i den juridiska personen Region Stockholm och därmed har samma organisationsnummer, kan fritt köpa respektive sälja begagnade saker från och till varandra².

Regionägda bolag kan också köpa begagnade saker från andra i Region Stockholm ingående nämnder och bolag och vice-versa. I dessa fall gäller undantaget från upphandlingsskyldighet i LOU enligt reglerna om intern upphandling (koncerninterna köp eller så kallade in-house undantaget). För att undantaget ska vara tillämpligt måste kontroll- och verksamhetskriterierna vara uppfyllda.

- Kontrollkriteriet innebär att Region Stockholm måste ha lika stor kontroll över bolagen som över de egna nämnderna.
- Verksamhetskriteriet innebär att 80 procent av verksamheten hos bolaget ska utföras mot Region Stockholm. Verksamhetskriteriet innebär i detta sammanhang inte nödvändigtvis att bolagets omsättning uteslutande måste komma från Region Stockholm, utan det som är avgörande är att omsättningen härrör från en verksamhet som sker på uppdrag av Region Stockholm.

Inför interna köp, där en nämnd eller bolag köper begagnade saker från ett annat regionägt bolag, kan det vara viktigt att undersöka om det inte redan finns

ett tidigare upphandlat bindande avtal med extern leverantör med avseende på samma typ av begagnade varor. I sådant fall är det viktigt att undersöka om ett sådant externt avtal föreskriver exklusivitet för den upphandlade leverantören eller på annat sätt innebär en bindande köpförpliktelse (till exempel garanterad anskaffningsvolym) för den aktuella verksamheten att tillgodose sitt behov uteslutande från sådan leverantör. I sådant fall kan det externa avtalet ha företräde framför ett internt köp. Risken för detta är mindre om det externa avtalet endast avser helt nya varor av samma typ, då en begagnad produkt inte rimligen bör anses utgöra samma avtalsföremål som en fabriksny med hänsyn till avtalad funktionalitet, livslängd, garantitid och säljarens fel- och garantiansvar.

Externa köp

Vid externa köp av begagnade saker gäller som vanligt upphandlingslagstiftningen samt Region Stockholms vid var tid gällande riktlinje för inköp. Finns det av Region Stockholm redan upphandlat ramavtal som möjliggör även köp av begagnade varor (till exempel möbler eller annan typ av inventarier) ska detta i första hand användas. Saknas något ramavtal kan nämnder och bolag genomföra en egen upphandling alternativt direktupphandla, om förutsättningarna för direktupphandling är uppfyllda.

² Lagen om offentlig upphandling (LOU) är enligt rättspraxis inte tillämplig på köp och försäljningar inom den juridiska personen Region Stockholm trots att en nämnd i vissa fall kan anses som en egen upphandlande myndighet (t.ex. vid beräkning av upphandlingsskadeavgift och direktupphandlingsgräns). Eftersom det inte är möjligt för en nämnd att stämma en annan nämnd inför domstol med anledning av ett köp så är inte LOU tillämplig (se HFD 2021 ref. 35). Det saknar betydelse i detta fall om det sker en betalning för köpet eller om det som säljs har ett värde som kan överstiga LOU:s tröskelvärden.

5 Sälja internt och externt

Såväl regionägda bolag som nämnder kan sälja begagnade saker från och till varandra. Det är även möjligt att sälja till externa parter. Det är dock viktigt att inte sälja saker till underpris, det vill säga under marknadsmässigt pris.

Intern försäljning

Nämnder och bolag får sälja begagnade saker internt till andra nämnder och bolag inom Region Stockholm. Före försäljningen bör objektet värderas på objektiva grunder. Om ett regionägt bolag säljer saker till underpris kan det medföra att bolaget måste betala uttagsskatt för mellanskillnaden mot marknadspriset.

Extern försäljning

Region Stockholms nämnder och bolag får även sälja begagnade saker till externa aktörer. Vid sådan extern försäljning ska objektet värderas på objektiva grunder. Man kan jämföra med liknande föremål som säljs, till exempel på internet, eller anlita någon för värderingen. Om extern värdering behöver göras inför försäljningen, ska upphandlingsreglerna följas innan värderingsman anlitas. Vid extern försäljning ska objektet annonseras och säljas till högstbjudande och till affärsmässiga villkor.

Extern försäljning till underpris, det vill säga under marknadsmässigt pris, kan leda till att förbudet mot stöd till enskild i 2 kap 8 § kommunallagen (1991:900) aktualiseras, det vill säga att man gynnar en enskild näringsidkare på ett otillbörligt sätt. Om ett regionägt bolag säljer saker till underpris kan det också medföra att bolaget måste betala uttagsskatt på mellanskillnaden gentemot marknadspriset.

Region Stockholms nämnder och bolag ska därför vid extern försäljning i första hand alltid använda av Region Stockholm vid var tid upphandlade ramavtal avseende återtagande- och återvinningstjänster för de varukategorier man vill sälja.

Vid extern försäljning av varukategorier, där Region Stockholm saknar ramavtal med extern försäljare, kan verksamheterna antingen sälja själva enligt vad som angetts ovan, upphandla en avyttringstjänst för den specifika varukategorin alternativt direktupphandla försäljare för enstaka avyttringar.

Ekonomiska regler

Försäljning mellan nämnder och bolag inom Region Stockholm (koncernintern)

Om en sak ska överlåtas och har ett bokfört värde hos säljande nämnd eller bolag, ska överlåtelsen ske mot en köpeskilling som motsvarar det bokförda värdet. Detta för att det inte ska uppstå en koncernintern vinst eller förlust i säljarens resultat. De bokförda värdena på saker framgår av respektive nämnder/bolags anläggningsregister. Köparen tar även över säljarens avskrivningsplan för saken om ingen annan bedömning görs av dess nyttjandeperiod.

Skatteeffekter vid intern försäljning kan uppstå om saker som överlåts, sker till ett pris som avviker mot det skattemässiga värdet. Oftast är det skattemässiga värdet samma som det bokförda värdet, men det kan förekomma avvikelser. Därför behöver detta stämmas av med bolaget som överlåter saken, om det finns skattemässiga värden kvar för objektet.

Moms kan uppstå vid intern överlåtelse med ett påslag för 25 procent moms på priset. Detta beror på om säljaren använt saken i momspliktiga verksamhet eller inte. Exempel på momspliktiga verksamheter är AB SL, Locum AB, Film Stockholm AB, Serviceförvaltningen. Men det kan även förekomma i fler av Region Stockholms nämnder och bolag. Detta behöver därför alltid stämmas av med säljaren om objektet använts i momspliktig verksamhet eller inte, för att avgöra om moms ska läggas på priset.

Därtill omfattas saker som införskaffats till ett pris som motsvarar minst 250 tkr inkl. moms, av regler om att jämka (återbetala eller återfå) moms från Skatteverket. Detta förutsatt att det ursprungliga inköpet gjorts inom de senaste fem åren.

Kontakta RLK ekonomi och finans om ni bedömer att en överlåtelse påverkas av skatt eller moms.

Extern försäljning (utanför Region Stockholms nämnder och bolag)

Försäljning på en konkurrensutsedd marknad ska alltid ske till marknadspris för att undvika underprissättning.

Punkterna ovan om skatt och moms är också tillämpligt vid extern försäljning.

6 Hur vet vi om saker har ett värde?

Gör själva en bedömning av värdet

Värdet avgörs främst av om det finns bokfört värde³ eller ett marknadsvärde för saken. Om objektet kostar mer att sälja (till exempel i värdering, annonskostnad och arbetstid) än försäljningen inbringar får saken anses sakna värde.

Gör en extern värdering

Extern värdering kan exempelvis göras genom att anlita en värderingsman. Vid sådan värdering ska i första hand befintliga avtal avseende värdering användas. I det fall avtal för den avsedda värderingen saknas kan värdering upphandlas. Tänk alltid utifrån kostnadseffektivitet, det vill säga att värderingen inte kostar mer än nyttan överlåtelsen innebär.

³ Bokfört värde är det belopp till vilket en tillgång (eller skuld) redovisas i balansräkningen.

7 Bra att tänka på vid återanvändning

Kemikalier

Nästan allt kan få ett nytt liv genom återanvändning, men det gäller att hålla koll på vissa kemikalier. Ibland är återvinning eller till och med destruktion av vissa delar eller hela produkten det mest fördelaktiga alternativet för miljön. Att göra en material- och återbruksinventering är ett praktiskt steg för att säkerställa att återanvändning är genomförbart och miljövänligt, särskilt när det gäller äldre produkter. Det handlar om att bedöma vad som kan återanvändas på ett ansvarsfullt sätt.

Möbler

Att investera i begagnade möbler är ett smart sätt att främja hållbarhet och minska både resursanvändning och avfall. När du överväger att införskaffa och kassera äldre möbler, särskilt de producerade mellan 1960-2000, är det klokt att vara lite extra uppmärksam. Under den perioden användes material som idag är begränsade på grund av deras miljö- och hälsorisker, såsom vissa flamskyddsmedel, tungmetaller, formaldehyd och ftalater i PVC-material. Nyare möbler kan fortfarande innehålla kemikalier som är problematiska, inklusive vissa flamskyddsmedel och ftalater i plast. Nyare kemikalier som ersätter tidigare förbjudna substanser används, men deras långtidseffekter är fortfarande inte helt klarlagda.

Bygg- och anläggningsmaterial

Äldre byggnader kan bestå av material som innehåller till exempel asbest, flamskyddsmedel, PCB:er, kvicksilver, ftalater, formaldehyd, freoner, PAH:er och klorparaffiner, vilka alla kan ha negativa effekter på hälsa och miljö. I nyare byggmaterial och produkter finns även PFAS, kända för sina smuts- och vattenavvisande egenskaper, vilka kan medföra hälso- och miljörisker. Heltäckningsmattor tillverkade av polyester och polyamid behandlade med PFAS kan exempelvis frigöra mikroplaster. För att säkerställa en säker och hälsosam miljö är en professionell miljöinventering avgörande för att identifiera och hantera dessa material på ett korrekt sätt.

Fordon

I jämförelse med äldre fordon, som kan innehålla asbest, tungmetaller och andra farliga ämnen, är nyare bilar utrustade med ofta mindre farliga kemikalier. Även om moderna fordon är designade för att minska miljö- och hälsorisker, innehåller de fortfarande kemikalier som kräver medvetenhet vid hantering och återvinning. Ofta används ftalatfria material i interiören, men andra potentiellt hormonstörande kemikalier kan fortfarande finnas. Detta inkluderar nyare typer av flamskyddsmedel, PFAS och alternativa köldmedier, som är mindre skadliga för ozonlagret än freoner.

IT-produkter

I IT-produkter, som datorer, tillbehör och smartphones, varierar förekomsten av farliga ämnen. Äldre och vissa billigare, importerade produkter innehåller ofta fler problematiska ämnen. Ftalater och klorparaffiner i PVC-baserade plastkomponenter, flamskyddsmedel i plasthöljen och kretskort, samt tungmetaller som bly, kadmium, PFAS och kvicksilver är riskfaktorer för hälsa och miljö. Trots förekomsten av farliga ämnen är återanvändning av IT-produkter att föredra framför att köpa nytt. Genom att förlänga livslängden på produkterna minskas avfallet och resursförbrukningen. Återvinnare ansvarar för att hantera farliga ämnen korrekt och därmed minimera miljöpåverkan.

Kemikalieöversyn vid reparation

Vid reparation av produkter, särskilt äldre, är det klokt att vara uppmärksam på potentiellt farliga ämnen som kan förekomma. Denna medvetenhet är viktig för att försäkra att reparationerna inte bara bidrar till hållbarhet, utan även skyddar hälsa och miljö. Att känna till materialens sammansättning kan hjälpa till att vidta rätt försiktighetsåtgärder, såsom användning av skyddsutrustning eller reparationsmetoder som minskar riskerna för kemikalieexponering.

Avfallshantering med producentansvar

Uttjänta inventarier och utrustning, som misstänks innehålla hälsovådliga kemikalier eller metaller, ska i stället hanteras som avfall i enlighet med vid var tid gällande miljöföreskrifter om producentansvar⁴. Producentansvaret omfattar bland annat batterier, bilar, däck, elektronik, förpackningar och läkemedel.

Garantier bygg- och anläggningsmaterial

Vid byggentreprenader lämnas oftast garantier för färdig entreprenad i enlighet med branschens standardavtal. Vid återanvändning av byggmaterial/vara kan tillämpligheten av standardavtalens garanti-bestämmelser, för hela eller delar av entreprenaden, ifrågasättas. Vid önskemål om återanvändning av byggmaterial/vara bör därmed vikten av att erhålla garanti för hela eller delar av entreprenaden sättas i relation till de vinster (miljö/ekonomiska) som kan göras vid återanvändning. Vid beslut om återanvändning bör särskild överenskommelse om garanti träffas som klargör vad som gäller i den specifika entreprenaden. Sådan särskild överenskommelse kan upptas under rätt kod och rubrik i de administrativa föreskrifterna eller i kontraktet.

⁴ Producentansvaret innebär att producenterna, det vill säga de som tillverkar, importerar eller säljer varor eller förpackningar också har ett ansvar för att se till att avfall samlas in, transporteras bort, återvinns, återanvänds eller bortskaffas på ett miljövänligt sätt.

8 Hur kan livslängden förlängas?

Region Stockholms verksamheter bör dela, reparera, göra om eller uppgradera saker för att kunna fortsätta använda dem. Det här är exempel på hur livslängden på möbler och IT-utrustning kan förlängas.

Möbler

Addas Inköpscentral upphandlade ramavtal för kommuner och regioner ”Möbler återbruk inkl. tillhörande tjänster” kan användas för att reparera och uppgradera inköpta möbler för kontorsmiljö samt miljö inom vård och omsorg.

Med hjälp av Addas ramavtal kan Region Stockholms verksamheter anlita en tjänst för renovering av befintliga möbler. Sådan renovering kan exempelvis avse träarbeten, byte av bordsskivor, reservdelar, möbeltapetsering, möbeltvätt, enklare renoveringsförslag samt leveranstjänster i samband med renovering. Genom ramavtalet kan Region Stockholms verksamheter även anlita tjänster för att tapetsera om befintliga möbler, inklusive mindre justeringar av design och funktionalitet och därmed förknippade leveranstjänster.

IT-utrustning

Region Stockholm har ett upphandlat ramavtal för återtag av Region Stockholms använda IT-utrustning, SLL836 Återtags- och logistiktjänster av IT-utrustning. Återtagstjänsten omfattar exempelvis stationära och bärbara datorer, bildskärmar, mobiltelefoner och surfplattor. Enligt avtalet ska leverantören köpa IT-utrustning som har ett restvärde och sälja vidare för återanvändning samt materialåtervinna utrustning som inte har ett restvärde.

